

**Інформаційна освіта
та професійно-комунікативні технології
XXI століття**

МАТЕРІАЛИ

VIII Міжнародної науково-практичної конференції

УДК 378:81'33

Л.Б. Зукіна, О.С. Зінченко

ВЧИТИСЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЕФЕКТИВНО

Як зробити навчання іноземної мови ефективнішим? Що означає «навчитися вчитися»? Пошук відповідей на ці питання приводить нас до деяких принципів та ідей психолінгвістики.

Ключові слова: іноземна мова, навчання, мовленнєві дії, граматичні зв'язки

Як зробити так, щоб оволодіння іноземною мовою відбувалося найбільш ефективним шляхом за економною витратою зусиль та часу? Перше, що нам необхідно усвідомлювати, це те, що «навчити мові неможливо, але як парадоксально не звучить ця фраза, в ній криється істина: навчити мові неможливо, мови можна навчитися» (Берман Й.М.). Це означає, що скільки б зусиль витрачав викладач на навчання своїх учнів мові, результати будуть незначними, якщо учні, слідуючи його вказівкам, самі не навчатимуться читати, розмовляти, слухати й писати

іноземною мовою. Успіх в оволодінні мовою на 95% залежить від власної навчальної діяльності учня. Для того, щоб ця діяльність була успішною, необхідно, перш за все, *навчитися вчитися*, тобто навчитися прийомам ефективного оволодіння іноземною мовою.

Відомо, що мова як система функціонує в мовленні. Мовлення являє собою специфічний вид діяльності, в основі механізму якої лежать мовленнєві, розумові дії та операції. Вільно володіючи рідною мовою, ми при сприйнятті та породженні повідомлень легко й непомітно, автоматизовано здійснюємо ці мовні операції. Тільки коли ми стикаємось з рідко вживаним словом і формою, ми починаємо помічати, що сприйняття мови і породження мовних посилок дійсно пов'язано з витратою неусвідомлюваних, але досить значних зусиль (спробуйте, наприклад, провідмінювати слово «кочерга» у множині). В процесі мовлення іноземною мовою нам доводиться витрачати більше зусиль і частіше навмисно контролювати виконання дій та операцій, що їх складають. А дією можна опанувати тільки в результаті їх цілеспрямованого й багаторазового виконання. В цьому полягає одне з правил ефективного засвоєння іноземної мови. Учень повинен діяти з мовними об'єктами. Засвоювати нові слова, вирази, фрази, граматичні явища треба свідомо, на основі розуміння їх значення, структури та особливості їх вживання. Саме шлях свідомого засвоєння мови є найбільш ефективним в юнацькому і старшому віці.

Розглянемо шлях свідомого оволодіння мовою на прикладі оволодінні лексикою іноземної мови. Зупинимось на питанні про те, як краще засвоювати іноземні слова. Іноді учні під засвоєнням слова розуміють те, що треба запам'ятати, як слово вимовляється та пишеться, і знати, що воно означає (під останнім часто розуміють переклад слова на рідну мову). Однак для цілей справжньої комунікації всі ці компоненти хоч і необхідні, але самі по собі ще не достатні, так як вони не вичерпують того, що передбачає справжнє засвоєння слова.

Для того, щоб справді засвоїти слово, потрібно співвіднести його безпосередньо не з його перекладом, а з тим предметом дійсності, який позначається даним словом. Так, наприклад, засвоюючи англійське слово «an angle» - кут (на площині), необхідно зв'язати його не тільки з перекладом, а й з розумовим уявленням про яке-небудь графічне зображення кута, обмеженого двома променями. На відміну від цього, засвоюючи слово «a corner» - об'ємний кут слід співвіднести його з розумовим уявленням як перетину двох або більше граней. Слово виявиться швидше й ефективніше засвоєним, якщо його повторювати не ізольовано, а в поєднанні з іншими словами. При такому запам'ятовуванні

слова, воно кожен раз обертається для вас новою гранню, проявляє свої додаткові значення і, в силу новизни контексту, запам'ятовується більш ефективно. Початковим і необхідним компонентом засвоєння слова є його запам'ятовування, Неправильне осмислення досвіду у рідній мові створює ілюзію того, що запам'ятовування слів іноземної мови можливе при зчитуванні їх про себе, без проголошення їх вголос. Однак ви не раз переконувалися в тому, що можна про себе кілька разів прочитати нове іноземне слово і воно не запам'ятається. Чому ж це відбувається? А відбувається це тому, що людина фактично читає текст не очима, а мозком, в якому мовні сигнали, що прийшли спочатку в око, проробляють ще дуже складний шлях.

Опановуючи іноземною мовою, минути важливий перехід «побачене» слово - «внутрішньо озвучене» слово - «почуте» слово - неможливо. Ось чому засвоєння нового іноземного слова на етапі запам'ятовування має відбуватися тільки через чітке збереження його в мовно-руховому коді, а це може бути досягнуто шляхом багаторазового виголошення слова вголос. Для того, щоб розуміти іноземний текст, мову, недостатньо знати тільки значення слів. Треба вміти «бачити» як слова в реченнях зв'язуються між собою. Для цього необхідно бачити граматичні зв'язки між словами в реченні.

Відзначимо, що приступаючи до вивчення іноземної мови слід усвідомити собі, для якої мети вам необхідно оволодіти іноземною мовою: читати або говорити. Від цього залежить, які вміння вам необхідно опанувати.

При оволодінні граматичними правилами для навчання говорінню відправною точкою виступає ситуація. Для цього у викладанні іноземної мови використовується ситуативна граматики, образотворча наочність, природні навчальні ситуації, або описи, що відтворюють відповідну ситуацію. Потім пояснюється, яка мовна форма використовується для вираження заданого в ситуації змісту. Оволодіння граматикою для читання має розвиватися від форми до розкриття змісту.

І в тому, і в іншому випадку, це одна і та ж граматики, але викладається вона по-різному. Розглянемо, як реалізується висловлене нами положення при вивченні граматики для читання.

В англійській, наприклад, мові слова і словосполучення розташовують у реченні в строго визначеному порядку: у розповідному реченні за підметом йде, як правило, присудок, за присудком - додаток, за додатком - обставина.

Якщо не бачити граматичних зв'язків між словами в реченні «*Young woman mothers children*», то мало допомоги нададуть найбільші словники.

Знання ж граматики дозволяє побачити, що слова *young woman* займають у реченні місце підмета. Наступне за ним слово *mothers* зовсім не означає «мама», «мами» і т.п. Так як *mothers* займає місце присудка, ця граматична ознака говорить про те, що слово *mothers* - дієслово (підклубатися). Так, грамика підводить нас до закономірного розуміння цього речення: «*Молода жінка підклубатися про дітей*».

Ще наочніше значення граматики стає з наступного прикладу. Люди, які мало звертають увагу на граматичні зв'язки слів у реченні, зазвичай намагаються перекласти фразу «*First bottle the milk*» як «*Перша пляшка молока*» і т.п., не бачачи того, що такий набір слів навіть не становить фрази. Саме через незнання граматики найбільш як їм здається, добре відомі граматичні явища залишаються невпізнаними, а речення незрозумілим. Знання ж граматичних ознак дозволяє безпомилково побачити, що слово *the milk*, що має при собі артикль, є іменником. Оскільки перед ним немає прийменника, воно виступає в реченні прямим додатком. Перед прямим додатком повинно обов'язково знаходитися дієслово. Отже, слово *bottle* не може означати, як здається необізаному в грамиці читачеві, - «*пляшка*». Оскільки дієслово *bottle* оформлено нульовим суфіксом (і не має перед собою підмета), воно є дієсловом у наказовому способі. Саме грамика допомогла нам зрозуміти, що дієслово *bottle* означає «*налийте (в пляшку)*». Слово *First* стоїть на місці обставини.. Тому воно не може означати «*перший*». Займаючи місце обставини, воно є прислівником і означає «*спочатку*». Так граматичні ознаки допомогли нам точно зрозуміти речення «*First bottle the milk*» - «*Спочатку налийте молоко (в пляшку або пляшки)*»!

Відразу ж відзначимо, що розуміння цього речення спирається на ознаку прямого додатку. Дуже просте правило про прямий додаток є одним з найголовніших правил англійської граматики для читання текстів: *Якщо перед іменником або займенником немає прийменника, а за ним не йде дієслово присудок, то він є прямим додатком, слово, що стоїть перед ним є дієсловом (the milk - додаток, отже, як було сказано вище, bottle - присудок)*

Крім вищевикладеного, слід зазначити, що оволодіння будь-якими видами мовно-мислительної діяльності іноземною мовою, процеси формування як граматичних навичок, так і автоматизація комплексних лексико-граматичних умінь набувають природність тільки тоді, коли всі вони будуть розгортатися в умовах справжнього мовного спілкування. Згадаймо, з якою вражаючою швидкістю і легкістю освоюють іноземну мову діти, якщо перебувають в умовах природного мовного спілкування.

При навчанні спілкування іноземною мовою необхідно задіяти

інтелект учнів, мотивувати і включити їх пізнавальну діяльність.

Підводячи підсумок вищесказаного, можна відзначити, що успішне та ефективне оволодіння іноземною мовою полягає не тільки в правильному використанні його лексики, фонетичних закономірностей і граматики для розуміння мови при слуханні, читанні текстів і для породження мовних посилок, але і в «*відкритті*» смислового потенціалу мовних одиниць в даній культурі. Для цього необхідна рясна, інтенсивна і цілеспрямована діяльність самого учня, а викладач повинен бути готовий здійснювати навчання.

Как сделать занятия иностранным языком более эффективными? Что значит «научиться учиться»? Поиск ответов на эти вопросы привел нас к некоторым принципам и идеям психолингвистики.

Ключевые слова: иностранный язык, обучение, речевые действия, грамматические связи

How to make a Foreign language classes more effective? What does "learning to learn" mean? Looking for the answers to these questions led us to some of the principles and ideas of psycholinguistics.

Keywords: foreign language learning, speech acts, grammatical relations